

TOMEK VINCE
A PIARISTA REND GENERÁLISA

KÖRLEVÉL
ISKOLAI SZOLGÁLATUNK
FŐBB PROBLÉMÁIRÓL

(1965)

Ez a dokumentum a
Piarista Rend Magyar Tartománya
elektronikus könyvtárából származik.
<http://pkk.piarista.hu/elektronikus-könyvtár>

KÖRLEVÉL ISKOLAI SZOLGÁLATUNK FŐBB PROBLÉMÁIRÓL

PÁDUAI SZENT ANTALRÓL NEVEZETT TOMEK VINCE ATYA
A PIARISTA REND GENERÁLISA

*az egész Rend összes nagyobb és helyi előljáróit
köszönti az Úrban, aki az igaz üdvösség!*

Kedves Rendtársaim,

amiket el akarok mondani e körlevélben, azokat már 1964 karácsonya előtt megírtam. Hogy közlésükre csak most kerül sor, annak oka főképp azon megfontolásban van, hogy az ilyen nagyfontosságú kérdésben, amilyenről most szó lesz, nem való akkor tárgyalni, amikor a rendtársak nagyobb része az iskolai év munkájával van elfoglalva. *Iskolai szolgálatunk fő problémáiról* szándékozunk ugyanis beszélni, amelyről az utóbbi időben több helyen és sokszor vitatkoztak, úgyhogy nem egy alkalommal már szolgálatunk úgynevezett válságát emlegetik.

E problémákról szeretnék szólni veletek, Kedves Rendtársak, mégpedig nyugodtan, „*sine ira et studio*”, egyszerű kifejezésekkel, és elsősorban saját tapasztalataink alapján. Nem akarunk belebocsátkozni mélyebb filozófiai és teológiai, jogi és történelmi fejtegetésekbe: ezeket talán később, alkalmas időben el lehet végezni.

A) AZ ISKOLAI SZOLGÁLATRÓL FOLYÓ VITA

a)

Egyes vidékeken, ahol az idő mostohasága folytán a minap *pusztultak el kollégiumaink*, részint rendtársaink, részint igen sokan mások is siránkoztak és siránkoznak, hogy iskoláink elvesztésével roppant nagy és orvosolhatatlan csapás érte az ifjúságot és a keresztény nemzeteket.

b)

Más vidékeken, különösen rendtársaink között *borúlátással telt kétségek* jelentkeztek iskolai szolgálatunkat illetően. E kétségek különféle módon nyilvánultak meg.

Egyesek félelemmel és aggodalommal teltek el, minthogy – véleményük szerint – az állami iskolák és a mi iskoláink közt folyó versengésben a mi intézeteink el fognak sorvadni, már az állami intézetek jobb anyagi helyzete miatt is. Ezek sokszor azt tanácsolják, hogy iskolai tevékenységünket tegyük át olyan területekre, amelyeken nincs efféle versengés (missziós területekre, a még fejletlen népek területeire, stb.).

Más rendtársak meg iskoláink elmaradottsága miatt panaszkodtak és panaszkodnak, mert – ítéletük szerint – sok helyen elégtelen a hivatásunkra való fölkészülés; és ezért egyrészt némelyik rendtársunk megalázottnak érzi magát, másrészt iskoláinkat a közelebbi vagy távolabbi megszüntetés veszélye fenyegeti.

Ismét más helyen az említett borúlátás eléggé gyakran olyan formát öltött, hogy nekünk – papoknak – csak az ifjúság lelki irányításával kellene foglalkoznunk – akár saját kollégiumainkban, akár máshol, a világi tanárookra hagyva a profán tárgyak tanítását; e tárgyak ugyanis – szintén az ő véleményük szerint – nem adnak alkalmas teret a papi apostolkodásra.

Rendtársaink is, de külsők is, szép számban azt ajánlják nekünk, hogy a tanuló ifjúságra korlátozott meglehetősen szűk körű apostolkodásunk helyett foglalkozzunk mi csakis vagy legalább fokozottabban az általános apostolkodással, vagyis a lélegzondozással; mert ez – szerintük – bőségebb termést ígér az Isten országának, mint az iskolai apostolkodás; és erre ma-napság nagyobb szüksége van az Egyháznak, mint iskoláinkra...

c)

Az említettekhez aztán más, *kevésbé súlyos kétségek* is járulnak, de ezek sem jelentéktelenek. Közülük említésre méltóak a következők. Ilyenféle kérdéseket tesznek föl: „Nem kellene-e nekünk csak a szegények nevelésével foglalkoznunk, és így a merőben ingyenes tanításnak nekifeküdnünk?” – „Nem volna-e jó csak az elemi oktatás megtartanunk, a középfokút pedig otthagynunk?” – „Miért nem törekszünk inkább szakiskolákra, amikor ezek közelebb esnek a néphez és a szegényekhez, mint a humanisztikus típusú iskolák?”

d)

Végül *szinte fölösleges kérdések* is vetődnek föl: róluk csupán különlegességük miatt emlékezünk meg, mert némiképp bemutatják nekünk, hogy

milyen nyugtalan korban élünk. „Valóban azt akarta-e Szentatyánk, hogy a gyermekek tanítására irányuló különös gondosság legyen sajátos negyedik fogadalmunk?” E teljesen alaptalan kérdést néhány, egyébként jó szándékú fiatal tette föl nekünk az említett borúlátás hatására. Bizonyos hiperidealizmusból javasolták, hogy kollégiumaink ne legyenek saját tulajdonaink, hanem másoké legyen a tulajdonjoguk; mi pedig fizetett alkalmazottaként dolgozzunk az ilyen kollégiumokban; hogy e módon mentesülve a világi gondoktól csupán a lelki ügyekbe merülve élhessünk...

Mindezek együttesen alkotják azt a probléma-halmazt, amelyről szólni akarunk.

B) A SZÓBAN FORGÓ „VÁLSÁG” OKAI

Mielőtt válaszolunk legalább az efféle főkétségekre és kérdésekre: előbb hadd derítsük föl válságunk okait.

Az első pillanatban sokan nem értik, hogyan keletkezhetett *éppen most* ez a válság. Éppen most – mondom – amikor kollégiumainknak jó híre van, mégpedig nemcsak azokban az országokban, ahol az állami iskolák nem nagyszámúak, és nem is nagyon jók; hanem olyan vidékeken is, ahol a laikus iskolák, bőségesebb anyagi forrásaik miatt is, nagyon virágzóak, nem ellenségei a kereszténységnek, és így a katolikus szülők igényeit is kielégítik. Éppen most, amikor az említett jó hírnév miatt az egész világról új alapítások létesítésére hívnak bennünket. Éppen most, amikor napról-napra többet teszünk a mieink iskolai munkára való előkészítése dolgában; kétségtelenül sokkal többet, mint a múltban. Éppen most, amikor nem egy szerzet, amely eddig a lelkipásztorkodásban tevékenykedett, most iskolákat kezd alapítani. Éppen most, amikor a legilletékesebb egyházi tekintélyek, vagyis maga a Szentatya, a Szerzetesek Szent Kongregációja, a Szemináriumok Kongregációja és az egyetemes zsinat még többre értékelik a szerzetespapok-vezette iskolákat, mint a múltban; és munkánkat, amit az Egyház részére adott „új segítségnek” tekintettek Kalazanci Szent József idejében, most is mindig hatékony „segítségként” dicsérik.

A fentiek ellenére valamilyen formában mégiscsak válságba került a mi iskolai szolgálatunk: ennek okaira jobban rávilágítanak a következő fejtegetések:

a)

Nagyon jól ismerjük azt az elszánt harcot, amelyet az *Egyház ellenségei* vívnak a katolikus iskolák ellen, akár papok, akár szerzetesek, akár világiak vezetnek ezeket. Könnyen megtalálhatjuk e harc okát: az Egyház ellenségei jól

tudják, hogy az ifjúság iskolai nevelése a leghatásosabb eszköz bizonyos ideológiák elterjesztésére. Éppen ezért főként totalitárius kormányzatok és politikai pártok (marxisták, liberálisok, stb.) mindent elkövetnek, hogy kezükbe kaparintsák az iskolákat, és megszüntessék a mi katolikus iskoláinkat. E harc közepett Rendünk az elmúlt évek során 30 kollégiumot veszített el Közép-Európában és Kubában. Ám iskoláink eltörlésének ténye csak megszilárdította a mieinket az iskolai munka hasznosságába vetett meggyőződésünkben: ők nem is folytak bele a szobán forgó válság előidézésébe.

b)

Ha nem tévedünk, válságunk kirobbantására és kifejlődésére azok a kétségek sem voltak nagyobb hatással, amelyeket egyes állami alkalmazott katolikusok (pl. állami tanárok közoktatásügyi tisztviselők, stb.) támasztottak a katolikus iskolák ellen – különféle ürügyek alatt. Ők egyszer azért támadják a katolikus iskolákat, mivel ezek – szerintük – megosztják a nemzeti lelket; más alkalmakkor pedig – igazságtalanul – a katolikus iskolák „alacsonyabb rendűséget” emlegetik megszüntetésük ürügyeként. Az alacsonyabb rendűség vonatkozhatik az épületekre, a szertárak fölszereltségére, a nevelő munkára.

c)

Már másképp fest a dolog, amikor a *katolikus kormányzat vagy a katolikus politikai pártok* jobban kedveznek vagy kénytelenek kedvezni az állami iskoláknak, mint a katolikusoknak. Ez a körülmény kínosan érinti a mieinket, és félelemmel tölti el őket iskoláink jövőjét illetően: hiszen ezek így fölöslegesnek látszanak, és pusztulásra szántak az állami iskolákkal való természeteszerű küzdelemben.

d)

Az előbbieknél azonban veszedelmesebb azok az *egyházi férfiak*, gyakran méltóságviselők, és azok a *laikus katolikusok*, nem egyszer a világi apostolkodás területén tevékenykedők, akik azt gondolják, hogy a mostani paphiányban majdnem fényűzésnek számít, ha a papok – akikre oly nagyon szükség volna a lelkipásztorkodásban – iskolákat vezetnek, amikor ezt jól megtehetnék nem – pap szerzetesek vagy világi katolikusok is. – Ezek az eszmék nem újjak ugyan, ám az utóbbi időben, a II. Vatikáni Egyetemes Zsinat példájára is, amelynek fő célja lelkipásztori, nem kevés körben újraéledtek. Véleményünk szerint ezek az eszmék mozgatták meg a mieink lelkét: nem tettek jó szolgálatot azoknak, akik unják a fásasztó iskolai szolgálatunkat, és akik ezért valami könnyebb foglalkozással, elsősorban a lelkipásztorkodással szeretnék

fölcserélni a mi apostolkodásunkat, és akiknek ebbeli vágyakozása többnyire a szekularizációban végződik. Valamelyest azonban azoknak lelkét is megzavarták, akik hűséges fiai Kalazanciusnak, és állhatatosak akarnak maradni e hűségükben.

e)

Itt önként fölvetődik a kérdés: hogyan ingathatták meg az említett eszmék némely jó szerzetesüket is? Úgy gondoljuk, ez azért lehetett, mert képzetünk – amely korábban nem egészen az Egyház szándékai szerint ment végbe, hanem inkább az iskolai munkára vetette a súlyt, nem pedig a papságra – most évtizedek óta pontosan a Szentszék kívánsága és előírásai szerint megy végbe; ezért a mieink immár nem annyira *tanár*-papoknak érzik magukat, hanem inkább *pap*-tanároknak, és őszintén, hatékonyan részt akarnak venni az Egyház nagy feladatainak megoldásában. Azoknak javarésze, akikben válságunk jelentkezett, az ifjabb nemzedékhez tartozik; de az ő nézetük szerint sem kellene elhagynunk iskolai tevékenységünket. Őközöttük az említett eszmék nagyjából a következő formában terjedtek el: *Kalazancius papjainak főleg a lelki vezetést kellene ellátniuk kollégiumaikban; tanítványainkat hittanra vagy legfeljebb olyan világi tárgyakra kellene tanítaniuk, amelyek szorosabban kapcsolódnak a vallási élethez (ilyenek a különféle humán tárgyak); nem pedig olyan tárgyakra, amelyeknek nincs közvetlen kapcsolatuk a vallási élettel (ilyenek a matematika, a természettudományok, stb.).* Ez utóbbiakról az a hiedelem járja, hogy nem területei a papi apostolkodásnak: ezeket tehát világiak is taníthatják. Ugyanígy vélekednek azokról a más, nem szorosan papi elfoglaltságokról is, amelyeket mieink töltenek be, pl. a különféle adminisztratív tisztségekről

Azt gondoljuk, hogy ezekben az utóbbi véleményekben van egész iskolai válságunk „gyújtópontja” és „központi magva”. Ez a körülmény megérdemli, hogy különösképpen szemügyre vegyük.

C) ISKOLAI SZOLGÁLATUNK FŐ PROBLÉMÁI

Tüllépne ennek a körlevélnek határain, ha az alulírott válaszolni akarna az Egyház ellenségeinek vagy azon a világi vagy egyházi katolikusoknak, akik másképpen vélekednek iskoláinkról, mint mi. A Főelöljáró a mostani alkalommal szorosabbra fogja feladatát és csak jóindulatú rendtársaival akar lelkiismeret-vizsgálatot végezni, és tapasztalatai által segíteni akar rajtuk; nevezetesen úgy, hogy – a lehetőséghez képest – világosan jelzi: mit kell megtartani hagyományainkból iskolai szolgálatunkat illetően, és mit kell

megújítani. Válaszaink és magyarázataink természetesen csak az utóbbi időben felmerült fő problémákat érinthetik.

I. RENDÜNK SAJÁTOS CÉLJA

Szabályaink szerint (Reg. 20.) Rendünk *sajátos* célja negyedik fogadalmunkból folyik (vö. Const. 32.), és röviden így lehet meghatározni Szent Alapítónk szavaival: „a fiúknak mind a keresztény vallásosságra, mind az emberi tudományokra való tanítása” (Const. 37).

Ebben a célban a vallásosságra-nevelés lényegesebb az emberi tudományokban való nevelésnél.

E sajátos célnak meg kell maradnia változatlanul – éppen ma, amikor a legfőbb egyházi tekintély annyiszor sürgeti „az alapítók szándékaihoz és eredeti szelleméhez” való hűséget. Itt csak a következő kérdésekről lehet szó: *Hogyan valósíthatjuk meg eredményesebben Szent Alapítónk által előírt sajátos célunkat az Egyház és a világ mostani helyzetében.* Ami e tekintetben a részleteket illeti: rájuk a következő fejezetekben találni meg az alkalmas válaszokat, általánosságban pedig a következőket kell mondanunk.

Ahol lehetséges az iskolákban a keresztény vallásosság és az emberi tudományok tanítása: ott Szent Atyánk példájára nekünk is az iskolákban kell tanítanunk; ahol pedig nem lehetnek iskoláink: ott az említett tanítást azon a módon kell végeznünk, ahogyan ama területen lehetséges. Mégpedig ha nem taníthatjuk az emberi tudományokat, akkor küldetésünknek legalább az első lényegesebb részét kell gyakorolnunk, vagyis a keresztény vallásosságra való tanítást. (Vö. Const. 6. 2. rész, Reg. 20.)

Mi hivatásunknak az iskolában való gyakorlására szorítkoznak a következő fejezetekben.

II. A VALLÁSOSSÁGRA NEVELÉS

Amikor sajátos célunknak e lényegesebb részéről van szó: véleményünk szerint egyfelől nekünk *többet kell adnunk a vallásos nevelésben a laikus iskoláknál*, másfelől ezen a téren általában még *többet kell tennünk, mint eddig.*

Csakugyan: a Kegyes Iskolák létének értelme főleg abban van, hogy mi jobb vallásos neveléssel tartozunk a gondunkra bízott ifjúságnak, mint az állami vagy a laikusok-vezette iskolák. Ha nem tennők meg ezt, akkor nem érdemelnők meg a „Kegyes Iskolák” nevet és saját létünket.

Ami pedig a keresztény vallásosságra nevelést illeti: kétségtelenül még jelentősen előre kell haladnunk. Új erőfeszítéseket kíván tőlünk a mai világ, amely bizonyos értelemben „gonoszságban fetreng”; amelyben tombol az ateizmus és sok más vallás elleni áramlat. Az Anyaszentegyház is ezt kívánja tőlünk, amelyben nagyszerű lelki megújulás kezdődik, és amelyről most is

érvényesek Gersonnak, „a legkeresztényibb tanítónak” szavai: „a gyermekeknek kell kezdődnie az Egyház reformjának”.

Úgy véljük, apostolkodásunknak e területén még pontosabban meg kell tartanunk mindazt, amit a Konstitúciók, a Regulák, a vizitációs rendelkezések és más hivatalos írások tartalmaznak; továbbá Kalazanci Szent Józsefnek már önmagában is oly drága tanítását és példáját még hatékonyabbá kell tennünk a pedagógia modern eszközeivel s az Egyház megújult lelkipásztori és liturgikus szellemével. De nem új elvekről van itt szó, hanem csak arról, hogy pontosan valósítsuk meg Szent Alapítónk elveit, és jobban alkalmazzuk a mai korhoz.

Különbösen mélységesen meg vagyunk róla győződve, hogy mindazon utak között, amelyeken az aratás Ura a mi növendékeink közül küld munkásokat kalazanciusi aratásába, a legeredményesebb a vallásosságra való tökéletes nevelés.

Végezetül jónak látszik már itt és most közölnünk a következő észrevételt:

Iskolái munkánk tárgyilagos megfigyelői szerint itt olyan dologról van szó, amelyben mindenképp jobbá és hatékonyabbá válnék iskolai apostolkodásunk, ha kollégiumainkban a lelki vezetés, a gyóntatás, az ájtatossági gyakorlatok, a vallási egyesület stb. jobban szervezett lenne.

III. HOGYAN APOSTOLKODHATUNK A PROFÁN TANTÁRGYAKKAL?

Mit mondjunk azon törekvésekről, hogy hagyjuk el a Szent Alapító kezdeményezte és századon át a mai napig megszakítás nélkül gyakorolt hagyományunkat, amely szerint Rendünkben mindig voltak pap-tanárok a tisztán profán tárgyak tanítására, amelyeknek első pillanatra semmi közvetlen kapcsolatuk nincs a vallásossága vagy a papi apostolkodással. A *litterae* nevezetű tárgyról, a szellemtudományokról is szó van itt, de elsősorban a sajátosan *scientiae*-nek mondott reáltudományokról, mint a matematika, a fizika, a természettudományok stb. Ezek művelői iskoláinkban, de azokon kívül is évszázadokon át nem kis dicsőséget szereztek önmaguknak és jó hírnevet a Kegyes Iskoláknak (vö. Galileihez tartozó piaristákat).

Tétovázás nélkül azt kell mondanunk, hogy *folytassuk csak hagyományos gyakorlatunkat, ha arról van szó, hogy papjaink tanítsák akár a szellemtudományokat, akár a reáltudományokat.*

Ennek a világos és egyértelmű válasznak támogatására mellesleg megemlékezünk arról a jól ismert tényről, hogy Szentatyánk nemcsak állandóan ajánlotta és módfelett dicsérte az efféle gyakorlatot, hanem jómaga is végezte. Részletesebben csak két érvet vonultatunk föl: egyikük a keresztény nevelésre vonatkozik, másikuk a profán tanításra.

Íme, az egyik:

Papjaink, bármilyen profán tárgyat tanítsanak is, gyakorolhatják a vallásosságra nevelő apostolkodást. Már maga a jó papi élet példája is keresztény életre ihleti a fiúkat. Aztán pedig mindenfajta szellemtudományi vagy természettudományos tanítás „*vehiculum pietatis*”, a vallásosság szállító eszköze lehet (Reg. 259.), sőt mindig annak is kel lennie minálunk, kellő okosság alkalmazásával. E dologban azt mutatja a tapasztalat, hogy a tanítványok közt nagyobb az értéke és a tekintélye a profán tárgyakat tanító piaristáknak, mint a hittanárnak; és ezért a vallásra vonatkozó egy-két szava többet ér a hittanárnak hosszas magyarázatainál. Mindez különös módon érvényes a különféle reális tárgyakat tanító atyákra. Már maga az a tény, hogy a pap-piarista, hivatása magaslatán állva, reális tudományokat tanít: világosan mutatja a tanítványoknak, hogy nincs ellentmondás a hitigazságok és a tudományok igazságai közt. Az ilyen tevékenység tehát élő apológiája hitünknek. Még hatásosabbá válik a profán tárgyakat tanító pap-piarista vallási apostolkodása, ha olyan tevékenységet végez, amely kifejezetten apostolkodás, pl. hittant tanít, szívesen gyóntatja növendékeit, vezeti valamelyik vallási egyesületet, stb.

A másik érv a következő:

Amint mindenki előtt világos, a *pap-tanár* – papi lelkiismerete miatt és a teológiától kapott szélesebb látóköre miatt – *általában jobb eredménnyel tanítja a profán tárgyakat is, mint a nem-papok.* Gyakran még olyankor is érvényes ez a tapasztalat, amikor összehasonlítjuk egymással az okleveles nem-pap tanárok iskolai eredményét azon mieinkével, akiknek nincs oklevelük.

Ebben az egész kérdésben érdemes megemlítenünk egy jelentős körülményt: a laikus szerzetesek sokszor megvallják, hogy nagy hiányát érzik azoknak a hatásos segítő-tényezőknél, amelyeknek a pap-tanár – éppen papság folytán – birtokában van.

Végül abból az alapelvből, amely szerint Rendünk sajátos céljában jelentősebb a vallásosság a tudományoknál, következik, hogy ahol kevés a szerzetes, ott rendtársainkat főképp a lelki irányításban és a hitoktatásban kell alkalmazni; a profán tudományok tanításában pedig csupán akkor, ha elegendően vannak. Ezért Rendünk szelleme ellen volna, ha pl. más papoknak kezébe tennők a lelki irányítást és a hittan tanítását, a mieink meg csak profán tárgyakat tanítanának.

A fentiek mind arra figyelmeztetnek bennünket, hogy ne hagyjuk el évszázados hagyományainkat, amelyek eddig mindenkor kiérdemelték a legfőbb egyházi tekintély dicséretét.

IV. A SZOLGÁLATUNKRA VALÓ FÖLKÉSZÜLÉS

Szó van itt a fiataloknak a tanulmányi idő alatti előkészítéséről, de az atyák további szakképzéséről is.

Így tárgyilagosan megmutatkozik előttünk, hogy az utóbbi két évtized alatt is *sok mindent tettünk ezen a téren; de még nem tettünk meg minden szükségese-t. Ezért folytatnunk és fejlesztenünk kell új kezdeményezéseinket, egy néhány újítást pedig meg kell honosítanunk.*

Amikor az utóbbi években elért haladásról beszélünk: hosszadalmas volna, ha itt részletes felsorolást közölnénk; jó lesz azonban röviden megemlítenünk a következőket:

a) A gimnáziumi tanulmányok dolgában kétségtelenül nagy haladást értünk el az 1947-i egyetemes káptalan határozatával. Ez egész Rendünkben meghonosította a hivatalos érettségi vizsgálatot, amit már a teológiai tanulmányok előtt le kell tenni.

b) A filozófiai és a teológiai képzésben is jelentős haladásról beszélhünk. Egyrészt tanulmányi rendünkben – a tanulmányi időre és a tantervre vonatkozóan pontosan végrehajtottuk a Szentszék új rendelkezéseit, másrészt nagyobb számban küldtük fiataljainkat az egyetemek filozófiai és teológiai fakultásaira.

c) Mindenütt komolyan megkíséreltük és megkíséreljük, hogy napról-napra pontosabban végre hajtsuk az 1955. évi egyetemes káptalan rendelkezését. Ez megkívánja, hogy rendtársaink egyetemi tanulmányokkal vagy más módon szerezzenek megfelelő tanári oklevelet. (Reg. 158.)

d) Az 1955. évi egyetemes káptalan azon előírásai, amelyek a mieink pedagógiai képzését szolgálják (Reg. 295.), sok örvendetes eredménnyel jártak. De valószínűleg csak az a legújabb és figyelemreméltó vállalkozás, hogy tudni illik mostanában több atya végez fensőbb pedagógiai és lelkipásztori tanulmányokat különféle nevezetesebb egyetemi városokban: csak ez kecsgetet bennünket azzal a szilárd reménnyel, hogy „Rendünk, amely a pedagógiában az első helyet igényli magának, mégpedig természete és története folytán egyaránt: ezt a helyet csakugyan meg is tartja, és régi fényében tündöklök mindenkor” (Reg. 295).

Mint mondtuk, mindezt nemcsak megőriznünk kell, hanem tovább fejlesztenünk is.

Ha kellő újítások meghonosításáról beszélünk: az új Ratio Studiorumnak több pontja komoly revízióra szorul, nevezetesen avégett, hogy az új egyházi törvények adta lehetőségekhez képest még jobban alkalmazkodjék sajátos célunkhoz. A már most előre látható újítások – ha nem tévedünk – elsősorban a következők:

a) A teológiai tanulmányok folyamán még nagyobb súlyt kell helyeznünk a pedagógiai tanulmányokra.

b) Gondoskodnunk kell róla, hogy a teológiai tanulmányok idején el ne felejtődjenek a gimnáziumban szerzett és az egyetemi évekhez szükséges vagy legalább is hasznos ismeretek; és általában arra kell törekednünk, hogy

a teológiai tanulmányok nagyobb segítségére legyenek a profán egyetemi tanulmányoknak.

c) A lelkipásztori tanulmányokat mindenütt jobban hozzá kell igazítanunk a mi szolgálatunkhoz.

d) Egyetemi szállásokat kell létesítenünk, hogy bennük a mieink, más elfoglaltságtól mentesen, csakis profán tanulmányaiknak élhessenek.

Mindent egybe véve: nem látszunk alsóbbrendűeknek más tanítóknál, és nap nap után jobban akarunk alkalmazkodni a modern idő követelményeihez.

V. ISKOLÁINK FAJAI

a)

Milyen iskolákban találja meg szolgálatunk a kibontakozását?

Az évszázados hagyomány szerint elemi, középfokú és más iskolákban is. *E tekintetben nem volna bölcs dolog azt kívánni, hogy oktanul a hagyományunk ellen cselekedjünk. De az sem volna okos dolog, ha meg akarnók akadályozni az egészséges fejlődést.*

Ez ügyben a hagyomány ellen volna bárminő exkluzivizmus, vagyis olyan törekvés, amely szolgálatunkat az egész Rendszerben vagy csak az elemi iskolákra akarná korlátozni vagy csak a középiskolákra vagy csupán valami más iskolatípusra.

Szent Alapítónk a Konstitúciók 5. pontjában iskoláink feladataként előírja mind az elemi tárgyak, mint a latin nyelv tanítását. Ez az utóbbi tantárgy kétségtelenül a középfokú oktatásra vonatkozik. Bizonyos, hogy Kalazanci Szent József idejében az elemi és a középfokú oktatást egyaránt művelték a Kegyes Iskolák. Rendünk történetének hosszú ideje alatt a különböző helyeknek és koroknak viszonyai határozták meg az iskolák fajtáit. A történeti fejlődésnek tulajdoníthatjuk, hogy manapság az egyik provinciában csak elemi iskolák vannak, más területeken csupán középiskolák; ismét másokban pedig megvan minden lehetséges iskolafaj. Az egészséges realizmus azt tanácsolja, hogy erőszakosan ne változtassuk meg a dolgok meglévő állapotát – annál kevésbé, mert a világi törvények sokszor lehetetlenné is teszik a változtatást.

Az újkori történelmi fejlődés szakiskolák alapítását javallja számunkra. Ezek közelebb vannak a néphez és az alsóbb osztályokhoz, mint a humanisztikus oktatás. Az efféle ajánlat elfogadása nem tér el sem Szent Alapítónk szándékaitól (Const. 180.), sem hagyományunktól: célszerű tehát szívesen fogadni az ilyen alapításokat vagy alapítani ilyen kollégiumokat, ha ez lehetséges; és közben nem kell ott hagynunk meglévő és jó állapotban levő kollégiumainkat.

b)

Amint ismeretes, kollégiumaink legnagyobb része a mi tulajdonunk, de olyan alapításaink is vannak, amelyeknek tulajdonjoga másoké. E modern korban, amikor némelyekben föltámad a vágy az elmúlt korok eljárás módjának fölülvizsgálására, olykor az a kérdés, hogy a tulajdonjogot illetően melyik jogi helyzet az előnyösebb a közösség java szempontjából.

Íme, sok tapasztalatra támaszkodó válaszunk:

Ha olyan kollégiumokról van szó, amelyeknek tulajdonjoga a miénk: nem célszerű lemondanunk róla. Ha pedig újabb alapítások elfogadásáról van szó: most is – mint a múltban tették – esetenként kell eldönteni, hogy melyik állapotot javallja a köző.

c)

Az iskolai szolgálat a mi sajátos és fő célunk, de ez egyáltalán nem rekeszti ki a keresztény nevelés más formáit, mint a konviktusokat, egyetemi kollégiumokat, árvaházakat, stb. – a Regula 20. pontja második felének megfelelően.

VI. A SZEGÉNYEK TANÍTÁSA

a)

Ismeretes, hogy Kalazanci Szent József mennyire szerette a tanításra szoruló szegényeket: őket nyomatékosan figyelmébe ajánlja mindnyájunknak (Const. 4. és 180). Hagyományunk az évszázadok során sohasem feledkezett meg erről az ajánlásról. A két utolsó egyetemes káptalan is foglalkozott e kérdéssel, mégpedig az annyira fontos szociális kérdés szempontjából; és 1955-ben megszületett a Regula 289. pontjában foglalt törvény, 1964-ben pedig két káptalani határozat (vö. Ephemerides Calasancianae 1961, 295, n° 20-21).

Az utóbbi években észrevétlenül és lassanként sok mindent tettünk a szegény tanulók érdekében, főleg Spanyolországban és Amerikában (vö. a P. Generális beszámolóját az 1961. évi egyetemes káptalanon: Ephemerides Calasancianae 1961, 346). Legyen elég a következőket emlékezetünkbe idézni: működési területeink nagyobb részén megengedik a szociális viszonyok, hogy ugyanabban az iskolába járjanak a díjmentes és a díjfizető növendékek. Vannak iskoláink a szegények számára, és ezekben több atya tanít, mint korábban. Amerika egyes részein a szegényeknek fenntartott iskoláink kiérdemelik az egyházi és az állami hatóságok legnagyobb dicséretét. A díjak elengedése vagy mérséklése, a szülők szociális viszonyainak megfelelően, nagyobb mértékben megvan minden kollégiumunkban, elemi- és középiskoláinkban, valamint konviktusainkban, mint általában tudják és hiszik; sőt

még a nem-érdekelt növendékek sem szokták tudni, hogy melyikük élvez effajta kedvezményt.

Mi a teendőnk a jövőben?

Még jobban ki kell fejlesztenünk mindazt, amit a szegények érdekében teszünk, és kitartóan törekednünk kell rá, hogy iskoláinkban – az 1961. évi káptalan kívánalmának megfelelően – *mindenütt ugyanolyan helyzetben legyenek a szegény növendékek, mint a többiek*. Ez akkor valósul meg, ha az egyes helyek szociális fejlődéséhez képest lassanként ugyan abba az iskolába járnak összes növendékeink, és ugyanazon atyák oktatják őket; és ha kisebb vagy nagyobb díjat fizetnek, vagy teljesen ingyenes oktatásban részesülnek szüleik vagyoni helyzetének, a maguk szorgalmának és tanulmányaikban való előre haladásuknak megfelelően.

b)

Korunkban, amidőn oly sokszor beszélnek a „szegények Egyházáról”, és igazán méltán ajánlják az evangéliumi szegénységet nemcsak a szerzeteseknek és a papoknak, hanem az összes keresztény híveknek is, nem egyszer kérdezik, vajon nem volna-e kívánatos, hogy szolgálatunk szorítkozzék merőben a szegények és az elhagyottak nevelésére.

Véleményünk szerint ez a megoldás részint hagyományunk ellen volna, részint nem vallana egészséges, józan realizmusra.

Ellene volna, mondom, a Kalazanci Szent Józseffel kezdődő hagyományoknak: ő sohasem írta elő, hogy csak a szegények nevelésével foglalkozunk. Iskolájába nemcsak a szegény nép fiait vette föl és az úgynevezett középosztályból származókat, hanem a gazdagokat is; Firenzében pedig megengedte a rendes iskolától különböző nemesi iskola létesítését.

Egy valamekkora fokú hiperidealizmus megkívánhatja ugyan, hogy iskolai szolgálatunk mindenütt, mindenkor és minden növendék részére ingyenes legyen vagy majdnem ingyenes; ugyanakkor a józan realizmus óvatosabbá tesz bennünket. Egyes esetekben megvalósítható ugyan az összes növendékek ingyenes tanítása; de rendszerint csupán akkor lehetséges, ha a tanulóktól független anyagi eszközökkel biztosítva van az iskola és a magunk megfelelő fenntartása. Ilyen anyagi eszközök lehetnek: alapítványok, állami támogatás, közületek adományai, sőt alamizsna is. Az előbbi két eszköz (az alapítványok meg az állami támogatás) nagyon ritka azokon a területeken, amelyeken iskolai szolgálatunkat végezzük; az utóbbiak pedig (a közületek és az egyesek adományai) – emberi módon szólva – nem biztosak, és kivételes hősiességet kívánnak a szerzetesektől; márpedig ezt nem lehet megkövetelni mindenkitől. Ilyen körülmények közt *csak munkánk marad meg rendes és biztos anyagi eszköznek az ingyenes iskolák vagy általában a szegények nálunk való tanítása számára. Ezért a munkáért azoktól szedünk díjat, akik tudnak fizetni.*

E díjak szolgálnak aztán megélhetésünkre, az iskolák fenntartására és a szegények ingyenes tanítására.

Végezetül hadd említjük meg a következő esetet.

Ismerünk néhány tanító szerzetest, akik hosszabb időn át – ha nem tévedünk – két kollégiumban nem kértek díjakat a növendékektől, hanem csak a szülők önkéntes följajánlásait fogadták el meg a jótévedők adományait. Ez a módszer azonban nem biztosította az iskolai életet, és ezért már ők is tandíjból tartják fenn magukat és kollégiumaikat.

VII. AZ EREDMÉNYESEBB ISKOLAI SZERVEZŐ MUNKA

Hogy bőségesebb gyümölcsöt teremjen mind vallásos nevelésünk, mind szellem- és természettudományos tanító munkánk: működésünk egymásik területén szükség van az iskolai munka jobb és alkalmasabb megszervezésére. Komoly nézet szerint e megújított szervező munkának föl kell ölelnie legalább a következő három mozzanatot: az iskolai napirend jobb megszerkesztését; az arra való állandó törekvést, hogy a rendtársak iskolai munkája korukhoz, egészségi állapotukhoz, szellemi képességeikhez és pedagógiai képzettségükhöz mérten lehetőleg arányosan legyen megosztva az egyesek közt; vagy legalább is küszöböljük ki e munkában a nagy különbségeket; végül a hatékonyabb felügyeletet és irányítást az iskola előljárói részéről. Ettől az új megszervezéstől lehet majd remélni, hogy tanító rendtársaink, megszabadulva a túlságos terhektől, több szabad időhöz jutnak, és ezt arra használják, hogy gondosabban készüljenek az előadásokra, és elmélyüljenek a lelki dolgokban.

Amit általában mondtunk az iskolai munka megszervezéséről: azt valósítsuk is meg a lehetőséghez képest. Nézetünk szerint azonban különösen arra van szükség, hogy *minden provincia és minden kollégium komolyan foglal kozzék e kérdés tanulmányozásával, és közben mindig hallgassák meg a szakértőknek véleményét.* Szakértőkön értjük először azokat a rendtársakat, akik pedagógiai szaktanulmányokat végeztek; aztán a rendtartományok pedagógiai bizottságait meg a különféle pedagógiai összejöveteleinket. Ez utóbbiak nagyobb megbecsülést érdemelnek.

Ami a vallásos nevelésbéli jobb szervezést illeti: arról már megemlékezünk „A vallásos nevelés” című fejezet végén.

VIII. HOGYAN GYAKOROLJUK ISKOLAI SZOLGÁLATUNKAT A MISSZIÓKBAN?

Itt nemcsak a voltaképpeni missziókban, tehát a pogányok közt végzendő apostolkodásunkról van szó, hanem az Európán kívüli azon népek közt létesítendő iskolákról is, amely népek különféle okok miatt (pl. az Egyház

ellenségeinek fenyegetései, az iskolák hiánya stb. miatt) nagyon rászorulnak kollégiumainkra.

Általános vélemény szerint iskolai apostolkodásunk sokat segíthet mind a missziós területeken, mind a fent említett népeken, mert ott elsősorban az iskolák terjesztik a keresztény hitet is, az emberi műveltséget is.

Ez lévén a helyzet, fölmerül a kérdés, hogy a jövőben nem kellene-e arra fordítanunk minden erőnket, hogy főként e területeken végezzünk iskolai munkát. Az összes szempontok mérlegelése után úgy látjuk, hogy napról-napra nagyobb munkaterületet kell vállalnunk az említett népek közt; úgy azonban, hogy nem lehet és nem hasznos elhagynunk régi területeinken lévő kollégiumainkat, vagy lemondanunk az itt létesítendő új alapításokról. Itt ne felejtsük, hogy a missziós területeken és az iskolai segítségre szoruló egyes népek közt lévő új alapításaink gyönyörű kezdemények ugyan, de csak kezdemények. Tökéletesíteniük és bővíteniük kell őket. Ezt kívánja az Isten országának java és Kalazanci Szent Józsefnek az elhagyott gyermekek iránti szeretete; már pedig ezeket a gyermekeket sehol sem találhatjuk nagyobb számban, mint az említett területeken. *Ámde sokat kell még imádkoznunk és dolgoznunk, hogy igen sok olyan piaristánk legyen, aki törődik az Egyház javával, követi Szentatyánk szeretetét, kész minden áldozatra, és így el lehet küldeni e területekre...*

IX. A HÍVEK KÖZTI APOSTOLKODÁS

Amidőn papi tevékenységünkről van szó, természetesen fölmerül az a kérdés is, hogy az ifjak közt végzendő különleges apostoli munkánkon kívül mennyire kell apostolkodnunk általában a hívek között is.

Általános elvnek ezt látom: *mostanság*, vagyis a kiáltóan nagy paphiány idején, amikor az Egyház új élete erősebben fordul a lelkipásztorkodás irányába, *nagyobb részt kell vállalnunk a hívek közt végzendő apostoli munkából, mint ez szükséges volt a Szent Alapító életében és általában a múlt folyamán*. De azért most is, a jövőben is mindig ügyeljünk arra a szabályra, amely szerint „a kalazanciusi munka a mi elsődleges feladatunk” (Reg. 577). A részletekre vonatkozóan legyenek elegendőek a következő szabályok:

a) Szívvel- lélekkel elő kell mozdítanunk, hogy a templomainkban vagy kápolnáinkban járó hívek teljes lelki gondozást kapjanak a mieinktől. E tekintetben, Isten segítségével és a rendtársak közreműködésével, nincsenek említésre méltó hibák.

b) A fent mondottak ellenére – ha nem tévedünk – a jövőben jelentős lépésekkel mehetnénk előre végzett növendékeinknek, ifjúságunk hozzátartozóinak és az iskoláinkban tanító világiaknak lelki támogatása terén.

c) Amint a múltban tettük, a jövőben is segítenünk kell papi tevékenységünkkel, mint a plébánosokat, mind a szerzetesnőket. Ám egyébként e téren

a jövőben aligha tehetünk többet annál, amennyit dicséretreméltóan eddig tettünk.

d) Úgy látjuk, hogy plébániák vállalásában ezen túl még többet kell tennünk, akármilyen jól haladtunk is ez ügyben a második világháború után. Nézetünk szerint legalább egy plébániájának kellene lennie minden európai provinciának és minden amerikai részlegnek. Íme, ebbeli véleményünk indoklása: elsősorban a II. Vatikáni Egyetemes Zsinat kezdeményezte lelkipásztori irányzat sürgeti, hogy mindenütt legyenek plébániáink is. Tapasztalatunk szerint mindig lesznek olyan rendtársak, akik jobban beválnak a plébániákon, mint az iskolában. Némelyikük aztán a szekularizációban keresi élete problémájának megoldását, jóllehet – legalább részben megmenthetnők Rendünknek őket, ha plébániánkra küldhetők. Végül – a történelem tanúsága szerint – egyházüldözéskor a plébániák menedékhelyül szolgálhatnak a mieinknek: a modern üldözések idején ugyanis a plébániák inkább megmaradnak, mint az iskolák.

e) A lélegzondozás egyéb kínálkozó területei (pl. kollégiumon kívüli éjszakai betegellátás) aligha elfogadhatóak részünkre, sőt nem egyszer ártanak mind szerzeteseink lelki javának, mind a közösség javának. Ez utóbbi mozzanatot illetően csak az említjük meg, hogy egyes rendtársaink gyakran elhanyagolják kalazanciusi köteleességeiket; mert e dologban nem tudják megtalálni az arany középutat.

VÉGSŐ TANULSÁG

Nem kell megváltoztatnunk apostolkodásunk és hivatásbeli szolgálatunk célját, a munkánk során használandó eszközöket, azonban hatékonyabbá kell tennünk, az előbb mondottaknak megfelelően.

A II. Vatikáni Egyetemes Zsinat keresztény nevelésről szóló, és a zsinati atyáktól lényegében már megszavazott nyilatkozata „igazi apostoli munkának” nyilvánított mindenfajta iskolai munkát, akár hittantanításról van szó, akár profán tárgyak tanításáról; olyan munkának, „amely korunkban is nagyon időszerű és szükséges... egyúttal igazán a közösségnek javára végzett szolgálat”. E deklaráció a következő szavakkal végződik: „Az Egyház nagyon hálás azoknak a papoknak, szerzeteseknek, szerzetesnőknek és laikusoknak, akik önmaguk evangéliumi átadásával vállalják a nevelésnek vagy bármilyen fajú és fokú iskolai munkának mérhetetlen terhét. Ezért hathatósan buzdítja őket, hogy derekasan tartsanak ki vállalt feladatukban. Úgy tűnjenek ki a nevelés művészetében is, a tudományok szolgálatában is, hogy megőrizzék és növeljék az Egyháznak a modern szellemi életben való áldásos jelenlétét.”

A II. Vatikáni Zsinat sugalmazott szavai a mi szívünkben is szólnak valamennyi rendtársunkhoz, de különösen azokhoz, akiknek bármiféle nehézségük vagy kétségük van iskolai szolgálatunkat illetően.

A fentieket szíves-örömezt kinyilvánítva szeretettel áldunk meg mindnyájukat.

Kelt Rómában, a Szent Pantaleonban, 1965. augusztus 27-én, Szentatyánk ünnepén.

P. Tomek Vince (Padovai Szt. Antalról nevezett) generális

P. Adolfo Garcia-Durán (Krisztus Testéről nevezett) generálisi titkár

FORRÁSOK

Nyomtatott kiadása: *Litterae circulares de principalibus problematibus ministerii nostri scholastici*, in *Ephemerides Calasactianae* 1965, 269-287.

Magyar fordítás: Albert István (Piarista Rend Magyar Tartománya, I.1: Magyar Tartományfőnökség levéltára, c: Harmadik korszak, Iktatott iratok, 1965/480).